

Balkan Savaşı'nda Yunan Donanması'nın Çanakkale Boğazı'na Saldırı Girişimleri ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Tedbirler*

Attacks of the Greek Navy on the Dardanelles during the Balkan Wars and Counter Measures taken by the Ottoman Empire

Ozan TUNA**

Özet

Balkan Savaşları'nda Yunan donanması Ege Adaları'ni rahatça işgal etmek, Osmanlı donanmasının Balkanlar'daki ordusuna ikmal yapmasının engellemek ve hem kendisinin hem de müttefiklerinin Ege Denizi üzerinden icra ettiği seviyayı güvence altına almak için savaşın hemen başında Çanakkale Boğazı'ni abluka altına almıştır. Fakat savaşın ilerleyen günlerinde Osmanlı donanmasının karşı bir reaksiyon gösterememesi ve Bulgar ordusunun da Gelibolu'ya ilerlemesi üzerine Çanakkale Boğazı da Yunan donanması tarafından bir saldırısı hedefi haline gelmiştir. Osmanlı Devleti ise bu tehlike üzerine Çanakkale Boğazı'nı karadan ve denizden sürekli takviye etmiştir. Çanakkale Boğazı'nın çok stratejik bir önemde olması nedeniyle Osmanlı Devleti bölgeye büyük hassasiyet göstermiş ve donanmasını da bu bölgeye kaydırılmıştır. Fakat Osmanlı donanmasının Yunan donanması karşısında zayıf durumda olduğu için bu savunma tedbirleri de tam olarak yerine getirilememiştir. Yine de kara ve denizde alınan tedbirler ve Yunan donanmasının gücünün de sınırlı olması sebebiyle Yunanistan savaş esnasında Çanakkale Boğazı'na tam kapsamlı bir harekât düzenleyememiş sadece Çanakkale Boğazı'ni ablukada tutmakla yetinebilmiştir.

Anahtar Kelime: Kale-yi Sultaniye, Nara, Averof Kruvazörü,
Delfin Denizaltısı, Amiral Condoriotis

* Bu makale 2016 yılında 9. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırma Kongresi'nde sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

** Arş. Gör., 19 Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Ozan.tuna@omu.edu.tr

Abstract

The Greek Navy blockaded the Dardanelles at the very onset of the Balkan Wars in order to facilitate the invasion of the Aegean Islands and to prevent the Ottoman Navy to send supplies to its army in the Balkans. Another purpose of this move was to secure the shipment of supplies conducted both by itself and its allies. However, as the War progressed, the Ottoman Navy could not respond effectively and the Bulgarian Army advanced to Gallipoli, which made the Dardanelles a attack target for the Greek Navy. Thereupon, the Ottoman Empire continuously reinforced its position in the Dardanelles, both by sea and land. Since the Dardanelles was of great importance strategically, the Ottoman Empire paid special attention to it and sent its Navy to the region. However, the Greek Navy was superior compared to the Ottoman Empire at the time, which hindered all these defensive measures. Despite this fact, the Greek Navy could not operate at full capacity in the Dardanelles because of its limited power and the measures taken by the Ottoman Empire by sea and land. The Greek Navy was only able to blockade the Dardanelles.

Key Words: Kale-yi Sultaniye, Nara, Averof Cruiser, Delfin Submarine, Admiral Condoriotis

Giriş

Çanakkale Boğazı'na yönelik tarih boyunca pek çok saldırı olsa da Çanakkale Boğazı'nı ilk geçen 19 Şubat 1807'de İngiliz amiral Duckwort komutasındaki 13 parça gemiden oluşan İngiliz donanması olmuştur. Bu filo, Çanakkale Boğazı'ndaki bataryaları susturup Nara'daki Osmanlı filosunu tahrif edip 20 Şubat 1807'de İstanbul'a geldi. Fakat Duckwort'un yanında kara birliği olmadığı için İstanbul'a karadan bir saldırı söz konusu olmamıştır.¹ Çanakkale Boğazı'na ciddi mahiyette bir diğer saldırısı ise Türk-İtalyan Harbi'nde (1911-1912) -Trablusgarp Savaşı'nda- İtalyan donanması tarafından gerçekleştirilmiş olup 18 Nisan 1912'de ve 12 Temmuz 1912'de Çanakkale Boğazı tahkimatlarına ve şehre saldırmışlar fakat önemli bir başarı elde edememişlerdir.²

¹ Selahattin Çetiner, *Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme*, Cem Offset Yayınevi, İstanbul 2000, s. 11; A. Thomazi, *Çanakkale Deniz Savaşı*, (Cev.) Hüseyin Işık, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 1

² Ahmet Oğuz, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının Savunulması İçin Yapılan İstihkâmlar ve Torpil/Mayın Yerleştirilmesi (1815-1915)", 100. Yılında Çanakkale Zaferi Sempozumu, 28-29 Nisan 2015, Harp Akademileri Basımevi, ss. 25-26

1-Çanakkale Boğazı'nın Savaştan Önceki Tahkimatı

Çanakkale Boğazı'nın denizden yapılacak olası bir saldırıyla karşı savunulmasına yönelik ilk çalışmaların tarihi 17. yüzyıla kadar uzanır. İlk savunma düzeninin omurgasını kaleler oluşturmaktı idi. Ancak kale savaşlarının sona ermesi ve müstahkem mevkilerin oluşturulması fikrinin ağırlık kazanmasıyla Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasına inşa edilen bir dizi beton ve toprak mazgallı top mevzilerini –*tabya-* içermektedir. Hazırlıklar bu dönemde denizden karaya –*amfibi-* yapılacak bir harekâta karşı yetersiz olsa da kurmay subay ve topçular, amfibî harekâta karşı zihنî hazırlık yapıp muhtelif savunma düzenlerini tartışmışlardır.³ Çanakkale Boğazı ve Gelibolu Yarımadası, Osmanlı Devleti'nin en iyi korunan noktalarından birisiydi. 1912 yılından önce Osmanlı Devleti'nin stratejik noktalarını savunan bir dizi müstahkem mevkilerden birisi olan Çanakkale Boğazı, Bahr-i Sefid Kuvâ-yı Mürettebat Kumandanlığı'na bağlı idi. Balkan Savaşı'na kadar olan mevcut savunma sistemi esas olarak kıyı savunma topları, su altı mayın tarlaları ile boğaza yöneltilmiş ve su kenarı boyunca istihkâm şeridi oluşturan projektörlerden ibaretti.⁴ Boğazdaki tahkimatlar zayıf bir düşman kuvvetinin girmesini önleyecek kadar olup su üstü vasıtaları ile mayın, torpido, projektör, top, cephane, gözetleme istasyonları, komuta kontrol cihazları ve telsiz telgraf ihtiyaçları hat safhada idi.⁵ Ayrıca obüs miktarı da az ve eski olmakla birlikte adi top ise hiç bulunmamakta idi. Mevcut 120 mm'lik obüsler ise eski olmasına rağmen nitelikleri yüksekti.⁶ Fakat *Trablusgarp Savaşı* esnasında İtalyan donanmasının Çanakkale Boğazı savunmasını bombalaması sonrasında Boğaz'daki tabyalar ve savunma planları elden geçirilmiştir.⁷ Çanakkale Boğazı'nın denizden savunulması ise mayın ve torpidolarla sağlanmakta olup bu mayın hatlarının yerleri şamandıralar ile

³ Edward J. Ericson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Çev. Mesut Uyar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 510; Figen Atabay, *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, ss.29-30; İbrahim Başak Dağgülü, "15. ve 18. Yüzyıllarda Çanakkale Boğazı'nı Koruyan Büyük Askeri Yapılar ve Bataryaları", *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2007, ss. 23-25

⁴ Edward J. Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, Çev. Orhan Düz, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015, s. 12; Edward J. Ericson, *I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu: Çanakkale, Kütüll Amara ve Filistin Cephesi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 29

⁵ Umut C. Karadogan, *Türk Donanmasının Faaliyetleri (1914-1922)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, TC. Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 42

⁶ Ali Bal, "Balkan Harbinde Türk Ordusunun Lojistik Durumu", *XIV. Askeri Tarih Kongresi Bildirileri*, (03-07 Aralık 2012- İstanbul), Genelkurmay Personel Daire Başkanlığı Atase Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, ss. 497-503

⁷ Ericson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, s. 510

işaretlenip mayın hatları seri atesli toplar ile savunulmakta iken Boğaz'ın en dar yerine projektörler ve seri atesli toplar yerleştirilmiştir.⁸

2-Yunan Donanmasının Faaliyetleri

Yunan donanma komutanlarının savaştan önce yaptığı stratejik değerlendirmelerde Osmanlı donanmasının Ege Denizi'ne çıkışmasını engellemek için ilk önce Limni Adası'nın ele geçirilmesi gerekiğinde karar kılınmıştı. Yunan ada filosunun merkezi olan Pire Limanı'nın Çanakkale Boğazı'na çok uzak olması ve hassas dönemlerde gidiş gelişlerin özellikle kiş aylarında çok zor olması Yunan donanma komutanlarını böyle bir karar almaya zorlamıştır.⁹ Çanakkale Boğazı'nı daha yakından ablukaya almak için Limni Adası'nın Mondros limanını büyük savaş gemileri için üs, Bozcaada'yı ise Yunan torpidobot ve muhripleri için tali bir üs olarak düşünmüştür.¹⁰ Böylece Çanakkale Boğazını ablukada tutacak asıl güç filotilla olacak idi.¹¹ Bu amaçlar doğrultusunda Yunan Donanması Amiral Condoriotis komutasında 18 Ekim 1912'de Pire limanından Limni adasına doğru hareket etmiştir.¹² Ayrıca Pire ve Faleron limanlarında ise Osmanlı Donanması'nın bir taaruz ihtimaline karşı torpidobotlardan karakol hattı oluşturulmuştur.¹³ Yunan Donanması Çanakkale

⁸ Deniz Müzesi Arşivi (DMA), *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-i Bahriye Dairesi Dosyası 1911-1912*, Defter No: 4733, Sayfa No: 5, 14 Mart 1912; DMA, *Muhasebe Kataloğu*, Dosya No: 2446, Sayfa No: 39, 15 Mayıs 1912; DMA, *Mülga-ı Bahriye Kataloğu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 678, 17 Eylül 1912; DMA, *Mülga-ı Bahriye Kataloğu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 678, 9 Eylül 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4190, Gömlek No: 314202, Lef: 1, 7 Mart 1912

⁹ Zisis Fotakis, *Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919*, Routledge Publishing, USA 2005, pp. 46-50; Hazım İşgüven, "1908'den Sonra Osmanlı Devleti'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki Adalarla Ait Siyasi ve Askeri Tutumu", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı: 215, Yıl: 84, 4 Ağustos 1969, s. 81

¹⁰ ATASE, *BLH (Balkan Harbi) Kataloğu*, Klasör No: 264, Dosya No: 311, Fihrist No: 1-1, 19 Ekim 1912; İdris Bostan-Ali Karamahmut, *Trablusgarp ve Balkan Harplerinde İsgal Edilen Ege Adaları ve İsgal Telgrafları*, Stratejik Araştırma ve Milli Komite Yayınları, Ankara 2003, s. 366; Hüsnü Özlu, "Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşı'nda Ege Adalarının İsgal Süreci", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII/25, Güz 2012, s. 15; Birinci Dünya Savaşı'nda da müttefik donanması Çanakkale Boğazı'na saldırı için Limni, Bozcaada gibi Boğazönü Adaları'ni üs olarak kullanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz; İskender Tunaboylu, "Çanakkale Cephesinde Donanma Desteği", *Studies of the Ottoman Domain*, Cilt: 5, Sayı: 8, Şubat 2015, s. 28

¹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *HR. SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 11, Lef: 10, 25 Ekim 1912

¹² ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-33, 19 Ekim 1912; Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, Cilt: 4, Deniz Basımevi, İstanbul 1984, s. 165

¹³ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Taribi: Osmanlı Deniz Harekâti 1912-1913*, VII. Cilt, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1965, s. 70

Boğazı açıklarına geldiğinde ilk önce Bozcaada Adası (Aistratis) önlerinde manevralar yapıp Limni Adası önüne gelerek ada mutasarrifina bir sonraki gün adanın işgal edileceğini bildirdi.¹⁴ 21 Ekim 1912 tarihinde Yunan filosu Limni Adası'nın Mondros Limanı'na 500 kişilik bir askeri kuvvet çıkararak adayı işgal etmiştir. Adayı savunmakta olan askerler adanın merkezine çekilmiş ve daha sonra da etkisiz hale getirilmiştir. Osmanlı Donanması'ndan destek alamayan Limni Adası da Yunanlıların eline geçti.¹⁵ Limni Adası'nın ele geçirilmesi ile birlikte 22 Ekim 1912 tarihinden itibaren Yunanlılar, Mondros Limanı'ni ileri bir üs ve adayı da bir ikmal üssü haline getirdiler. Limandaki ufak Kumbi Adası'nda bir telsiz istasyonu kurdular ve olası bir saldırıyla karşı da Alago Adası dolaylarında torpidobot karakol hattı oluşturdu. Yunanistan'dan getirilen işçilerle de adada gemilerin onarımlarını yapılmış ve 4 adet 10 cm'lik topla da adanın savunmasını takviye ediliyordu.¹⁶ Yunan Donanması'nın Limni Adası'nı ele geçirmesi Çanakkale Boğazı'nı doğrudan tehdit altına düşürken Cezayir-i Bahr-i Sefid'in güvenliğini de olumsuz yönde etkilemiştir.¹⁷

Yunan donanması, Limni Adası'nı ele geçirmesinin ardından Çanakkale Boğazı'na çok yakın olan Bozcaada'yı hedef almış ve adayı ele geçirerek Çanakkale Boğazı'nın denizden ablukasını tamamlamıştı.¹⁸ Yunanlılar Bozcaada'yı ele

¹⁴ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19-20 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-49, 20 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19-20 Ekim 1912; DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yi Bahriye II. Şube Müsevridat Dosyası (1912-1913)*, Defter No: 4734, Sayfa No: 170, 3 Kasım 1912

¹⁵ BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 3, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 9, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 11, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 13, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 21, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 19, 21 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 1, 21 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-51, 21 Ekim 1912

¹⁶ Büyüktürk, *Ottoman Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, s. 223; İşgüven, "1908'den Sonra Osmanlı Devleti'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki Adalarla Ait Siyasi ve Askeri Tutumu", s. 81

¹⁷ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-40, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-50, 21 Ekim 1912

¹⁸ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19 Ekim 1912; BOA, *HR.SYS. Kataloğu*, Klasör No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 5, 21 Ekim 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4110, Gömlek No: 308301, Lef: 4, 8 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-34, 19 Ekim 1012

geçirdikten sonra limana giriş fenerlerini de sürekli yakarak bölgeyi tarassut altında bulunduruyorlardı.¹⁹ Bozcaada'nın da ele geçirilmesi ile birlikte Yunan donanması Bozcaada'da muhrip ve torpidobot üssü kurarak Çanakkale Boğazı'nın birkaç mil ötesinde Çanakkale Boğazı'na girip çıkan gemileri kontrol etmeye başlamışlardır.²⁰ Bozcaada, Çanakkale Boğazı'na yapılacak bir çıkartma harekâtında sıçrama noktası olarak kullanabilecegi gibi Boğaz'ı ablukaya alacak filonun adanın kuzey ve güney üssünde barınmasına imkan sağlayacaktır.²¹

Limni ve Bozcaada'nın Yunan Donanması tarafından ele geçirilmesi, onlara muazzam bir gözetleme istasyonu gösteren alana sahip olmalarını sağlamasının yanında küçük gemileri için de barınak olma imkanı sağlıyordu. Ayrıca Yunan Donanması'nın bu faaliyetleri diğer adalardaki Müslüman halk ve memurların da adaları terk etmesine sebebiyet verecektir.²² Yunan Donanması daha sonra savaş içerisinde Ege Denizi'nde Osmanlı Devleti'nin elindeki tüm adaları hedef alacak ve en son 15 Mart 1913'de Sisam Adası'nı ele geçirip Ege adalarının işgalini tamamlayacaktır.²³

3-Osmanlı Donanmasının Faaliyetleri

Osmanlı Donanması savaştan önce tasarladığı strateji ile Çanakkale Boğazı'ni mümkün olduğu kadar uzaktan savunmayı düşünüyordu.²⁴ Savaş başladığı esnada Çanakkale Boğazı'nda Mesudiye zırhlısı komutanı Binbaşı Tevfik emrinde Mesudiye ve Asar-ı Tevfik zırhlısı ile Hamidabat torpidobotu bulunuyordu.²⁵ Fakat hem savaş gemilerinin sayısının yetersizliği hem de Bulgar ordusunun süratli ve devamlı bir şekilde ilerlemesi Osmanlı Donanması'nın

¹⁹ Ali Haydar Emir, *Balkan Harbinde Türk Filosu*, Deniz Matbaası, İstanbul 1932, s. 197

²⁰ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 5, Führst No: 2-34, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Führst No: 2-34, 19 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Führst No: 002-34, 19 Ekim 1912; Fotakis, *Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919*, p. 51

²¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (Haziran 1914-25 Nisan 1915)*, V. Cilt, II. Kitap, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2012, s. 15

²² BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 1959, Gömlek No: 7, Lef: 5, 21 Ekim 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Führst No: 2-34, 19 Ekim 1912; Hilmi Bayur, *Balkan Savaşı'nda Türk Filosunun Durumu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 96

²³ DMA, *Gemiler Bölümü: Erkân-ı Harbiye-yi Bahriye II. Şube Müşervidat Dosyası (1912-1913)*, Defter No: 4734, Sayfa No: 221, 2 Kasım 1912; Ali Fuat Örenç, "Ege Adalarının İdari Yapısı (1830-1923)", *Ege Adalarının İdari, Mali ve Sosyal Yapısı*, (Ed.) İdris Bostan, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayınları, Ankara 2003, s.52

²⁴ Büyüktürk, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, ss. 144-145

²⁵ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Führst No: 1-1, 17 Ekim 1912; Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi: Osmanlı Deniz Harekâti 1912-1913*, s. 71

Karadeniz'e ağırlık vermesine neden olmuş, öncelik Varna Limanı'nın bombalanması ve Köstence'den gelen nakliye gemilerinin güvenliği olmuştur.²⁶ Diğer taraftan Varna Limanı'nda üstlenen Bulgar torpidobotlarının Karadeniz'deki Osmanlı sevkiyatına zarar verme ihtimali de Osmanlı donanmasının Karadeniz'e öncelik vermesine sebep olacaktır.²⁷ Daha da önemlisi Kasım 1912 başları itibarıyle Bulgar ordularının Çatalca hattına ve Bolayır hattına dayanmaları Osmanlı donanmasının bütün önceliğini bu noktalara kaydırılmış ve Çanakkale Boğazı'nın donanma gücü ile savunulması ve Ege Denizi'ne çıkış hususları ikinci plana itilmiştir.²⁸ Daha sonradan Çatalca Muharebesi'ni kazanılmasında ise Osmanlı Donanması'nın muharebe gücü önemli ölçüde etkili olmuş olup savaştan sonra Bulgarlar Büyükçekmece'nin kuzeybatisında Osmanlı Devleti ile mütareke yapmak zorunda kalmışlardır.²⁹

Bulgaristan ile yapılan mütarekenin ardından Osmanlı Donanması Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi'ne öncelik vermeye başladı. Fakat ana filoyu oluşturan bazı gemilerin hasar görmüş olmaları Yunan Donanması ile kapsamlı

²⁶ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-9, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-10, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-11, 22 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-12, 22 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-9, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-2, 16 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-4, 15 Kasım 1912; Yusuf Hilmi Bayur, *Birinci Balkan Savaşı*, Cumhuriyet Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 42

²⁷ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-5, 19-20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-17, 24 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 1-3, Tarih Yok.

²⁸ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-40, 18 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-3, 15 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-4, 17 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-7, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-8, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3, 12 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-1, 14-15 Kasım 1912; DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye II. Şube Müşervidat Dosyası (1912-1913)*, Defter No: 4739, Sayfa No: 250, 10 Kasım 1912; DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yi Bahriye 2. Şube Müşervidat Dosyası 1912-1913*, Defter No: 4739, Sayfa No: 251, 10 Kasım 1912

²⁹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-1, 24 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-20, 24-25 Kasım 1912; DMA, *Gemiler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yi Bahriye II. Şubesine Ait Müşvedde Dosyası (1912-1913)*, Dosya No: 4734, Sayfa No: 127, 8 Aralık 1912

bir mücadeleye girişme düşüncesinin de önüne geçmiştir.³⁰ Osmanlı Devleti Donanma Komutanlığı, bu bağlamda Hamidiye kruvazörünün tamirde olması, Mecidiye kruvazörü ve Berk-i Sadvet torpido kruvazörünün Karadeniz'de bulunmasının yanında Asar-ı Tevfik ve Mesudiye zırhlılarının eski olması ve sahip olunan torpidobotların da kısa menzilli olması sebebiyle Yunan donanmasına karşı yapılacak harekati ertelemeyi planlıyordu.³¹ Donanma komutanlığı özellikle Hamidiye kruvazörünün hasarlı olduğu ve bu durumun savaş filosunda önemli bir eksiklik yaratacağını düşünerek en azından Hamidiye kruvazörünün onarımının bitene kadar ana filonun Çanakkale Boğazı'ndan çıkış yapmamasını ve şimdilik Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'nda çıkartma yapması muhtemel noktalara muhripleri göndermeyi uygun bulmuştur.³² Fakat Yunan Donanması'nın harekat alanını genişletmesi üzerine Çanakkale Boğazı'ndan çıkış noktasında fikir birliği olmuş olup donanma komutanı Kale-yi Sultaniye'de bulunan Osmanlı donanmasının Yunan donanması ile mücadeleye hazır olduğu bildirmiştir.³³ Bunun üzerine Yunan Donanması'nın hareketlerine dair haberlerin de doğrudan Çanakkale Boğazı'nda bulunan donanma komutanına aktarılması talimatı verilmiştir.³⁴

Donanmayı oluşturan savaş gemileri üzerinde yeni bir taksimat yapılmış olup harp filosunu oluşturan gemiler ve bu gemilerin sorumluluk alanları şu şekilde belirlenmiştir:

Ege Denizi'ne Hareket Edecek Filoyu Oluşturan Gemiler

Barbaros Hayrettin Zırhlısı (SMS Kurfürst Friedrich Wilhelm), Turgut Reis Zırhlısı (SMS Weißenburg), Asar-ı Tevfik Zırhlısı, Hamidiye Kruvazörü (Abdülhəmidiye Kruvazörü), Mecidiye Kruvazörü (Abdülmecidiye Kruvazörü), Muavenet-i Milliye Muhribi, Yadigar-ı Millet Muhribi, Numune-yi Hamiyet Muhribi, Gayret-i Vataniye Muhribi, Yarhisar Muhribi, Basra Muhribi, Taşoz

³⁰ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 82, Dosya No: 32, Fihrist No: 2-16, 20 Ocak 1913 (Kale-yi Sultaniye'de bulunan donanma komutan vekili Ramiz Bey'den gelen telgraf); Enver Ziya Karal, *Osmancı Tarihi*, Cilt: 9, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s.326

³¹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 4-5, 25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 7-1, 25-26 Kasım 1912; DMA, *Umumi Evrak Kataloğu*, Dosya No: 221, Sayfa No: 134, 6-7 Aralık 1912

³² ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-16, 24 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-35, 30 Kasım 1912

³³ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 1, Fihrist No: 37, 3-4 Aralık 1912 (Barbaros Hayrettin Zırhlısı süvarısında donanma komutanına gönderilen telgraf); ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 18, 7 Aralık 1912

³⁴ DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yi Bahriyeye Mahsus Müsveddelik Defter 1912-1913*, Defter No: 4734, Sayfa No: 140, 3 Aralık 1912

Muhribi, Samsun Muhribi, Sultanhisar Torpidobotu, Sivrihisar Torpidobotu, Hamidabat Torpidobotu, İntibah Tamir Gemisi, Giresun Tamir Gemisi, Tîr-i Müjgan Tamir Gemisi

Karadeniz'deki Sevkiyatı Muhafaza Edecek Gemiler

Berk-i Sadvet Torpido Kruvazörü, Bezm-i Alem Muavin Kruvazörü, Musul Torpidobotu, Akhisar Torpidobotu, Draç Torpidobotu, Berk-i Efşan Torpidobotu

Büyükçekmece'de Konuşlu Gemiler

İclaliye Gambotu, Necm-i Şevket Gambotu, Nurülbahir Gambotu, Zuhaf Korveti³⁵

4-Yunan Donanmasının Çanakkale Boğazı'na Saldırı Girişimleri ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Tedbirler

Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'ni hedef almasının en önemli sebeplerinden birisi Çanakkale Boğazı'nın Osmanlı donanması tarafından muazzam bir savunma limanı olarak kullanılması ve bu liman üzerinden Yunanistan'a ya da Yunan donanmasına saldırısı düzenleyebileceği ihtimali olmuştur.³⁶ Aynı zamanda Çanakkale Boğazı'ndaki Türk tâhkimatlarının Çanakkale Boğazı önünde Yunan donanmasının Osmanlı donanması ile muhtemel bir muharebesinde Osmanlı donanmasına topçu desteği verecek olması sebebiyle Yunan donanması Çanakkale Boğazı'ni hedef almıştır.³⁷ Ayrıca Yunan deniz kuvvetlerinin Osmanlı deniz kuvvetlerinden stratejik ve taktik bakımdan üstün durumda olması da Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'na saldırısı düzenleyebilecek öz güveni kendisinde bulabilmesine sebep olmuştur.³⁸

³⁵ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3-2, Tarih Yok. ; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3-4, 12-13 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3-5, 12-13 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 1-2, 22-23 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3-3, 1 Aralık 1912 ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 18, 14 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fihrist No: 3-3, 1 Aralık 1912

³⁶ Fotakis, *Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919*, p. 47

³⁷ Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, s. 242

³⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi (1912-1913): Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devleti'nin Harbe Girişimi*, II. Cilt, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1970, s. 184

Tüm bunları göz önünde bulunduran Yunan donanması, Çanakkale Boğazı'nın ablukasını tamamlandıktan sonra ilk etapta Boğaz giriş istihkâmları olan Kumkale-Seddülbahir hattının gerisine asker çıkartarak bu hattı zorlamayı düşünmüştür.³⁹ Boğazın Anadolu yakasında Beşige Limanı Yunan donanması için önemli bir çıkış noktası olarak belirlenmiş, aynı zamanda da Saroz Körfezi'ne de çıkış yapılması da planlanmıştır.⁴⁰ Yunan donanması Çanakkale Boğazı'na düzenleyeceği çıkışma için Limni Adası ve ele geçirdiği diğer Ege adalarında nakliye gemileri ve askerleri hazır bulundurmuştur.⁴¹

Yunan Donanması'nın bölgeye yapacağı çıkışma ihtimali üzerine Osmanlı Devleti, Gelibolu Yarımadası'ni savunmak için bir ordu oluşturmuştur.⁴² Osmanlı Devleti, Bolayır kıştağı ve Saroz körfezi, Kumkale ve Seddülbahir olmak üzere Yunan donanmasının saldırısı yapabileceğii üç nokta tespit etmiştir. Bu bölgelerdeki hâkim noktalara hafif piyade emniyet kuvvetleri yerleştirilip kuvvetli müfrezeler siperlere iyice mevzilenmişlerdir.⁴³ Çanakkale Müstahkem Mevkii'ne 28 cm'lik obüs topları ile 15.000 kişilik asker sevk edilmiş olup ilerleyen günlerde bölgeye yapılan top ve asker sevkıyatı devam etmiştir.⁴⁴ Saroz Körfezi'ne çıkışma yapılması ihtimaline karşı bölgede ikinci bir savunma hattı daha oluşturulmuştur.⁴⁵ Boğaz istihkâmlarının arka taraflarının müdafası ise Bolayır taraflarına gözetleme müfrezeleri gönderilip Maydos hattında da askeri unsurlar bulundurulması uygun

³⁹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 49, 21 Kasım 1912; Yunan donanması savaş esnasında Çanakkale Boğazı haricinde Batı Anadolu'daki diğer Türk kıyılarını da zaman zaman ablukada tutmuştur. Ayrıntılı bilgi içi bkz;

ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 294, Dosya No: 311, Fihrist No: 1-1, 19 Ekim 1912;

ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 2-48, 24 Ekim 1912;

ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-27, 27 Kasım 1912

⁴⁰ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-4, 17 Kasım 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4147, Gömlek No: 311013, Lef: 1, 24 Şubat 1913; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4147, Gömlek No: 311013, Lef: 2, 23 Şubat 1913

⁴¹ BOA, *BEO Kataloğu*, Klasör No: 4147, Gömlek No: 311013, Lef: 1, 24 Şubat 1913; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4147, Gömlek No: 311013, Lef: 2, 23 Şubat 1913; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 3-2, 25-26 Kasım 1912

⁴² Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, s. 13

⁴³ Edward J. Ericson, *Dünya Savaş Tarihi*, Cev. Sare Levin Atalay, Timaş Yayımları, İstanbul 2011, s. 11

⁴⁴ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 002-24, 25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 135, 6 Aralık 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Klasör No: 4125, Gömlek No: 309331, Lef: 1, 18 Aralık 1912

⁴⁵ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005-007, 15-16 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005-008, 15-16 Kasım 1912

görülmüştür.⁴⁶ Harbiye Nezareti, Çanakkale Boğazı Kuva-yı Mürettebe Komutanlığı altında kuvvetlerini yeniden düzenleyip 27. Piyade Tümeni, mürettep bir piyade tümeni ile Afyon, Çanakkale, Edremit redif piyade tümenleri hemen Yarımada'ya gönderilmiştir.⁴⁷ Çanakkale Boğazı mevkilerindeki top üstünlüğünü artırmak için Çatalca'daki bazı toplar ve eski savaş gemilerindeki toplar sökülerek bölgeye gönderilmiş olup 27. Nizamiye Fırkası ve bu firkaya mensup mitralyöz, telgraf, istihkam ve hücum kitalarının da bölgeye gönderilmesi emredilmiştir.⁴⁸ Yapılan takviyelerle Yarımada'nın savunulabilmesi için Osmanlı Devleti'nin askeri kuvveti toplamda 27.000 tüfek, 38 makineli tüfek ve 102 topla teçhiz edilmiş 40.000 askere ulaşmış olup ayrıca yapılan takviyelerle Çanakkale Boğazı istihkâmlarının top kuvveti Yunan donanmasının sahip olduğu top kuvvetinden üstün duruma gelmiştir.⁴⁹ Gelibolu bölgесine ilave takviyelerin devam etmesi için bölgeye nakliye gemileri, istimbot ve römorkörler gönderilmiştir.⁵⁰ Gerek Osmanlı Devleti'nin aldığı bu tedbirler gerekse Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun verdiği notalar üzerine Yunan donanması bölgeye çıkartma yapma imkânı bulamamışlardır. Ayrıca İngiltere'nin Akdeniz filosuna mensup savaş gemilerinin Bozcaada-Besige istikametinde devriye gezmeleri Yunan Donanması'na hareket alanı bırakmamıştır.⁵¹

Yunan donanması, bölgeye bir çıkartma yapma imkanlarının azalması üzerine Çanakkale Boğazı'ni denizden zorlamayı denemiştir. Bunu ilk etapta sahip olduğu Delfin isimli denizaltı ile yapmaya çalışmıştır.⁵² 30 Kasım 1912 tarihinde Yunan denizaltı gemisinin Çanakkale Boğazı'ndan geçmeye çalıştığı

⁴⁶ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fıhrist No: 49, 21 Kasım 1912

⁴⁷ Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, s. 13

⁴⁸ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fıhrist No: 44, 21 Kasım 1912; Afif Büyüktuğrul, "Yakın Tarihte Donanmamız", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Yıl: 84, Sayı: 213, s. 61

⁴⁹ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fıhrist No: 18-2, 5 Aralık 1912; Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, s. 15

⁵⁰ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 247, Dosya No: 238, Fıhrist No 11, Tarih Yok; ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 247, Dosya No: 238, Fıhrist No: 11-2, 22-23 Kasım 1912; ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 247, Dosya No: 238, Fıhrist No: 11-3, Tarih Yok; DMA, *Mülga-yı Bahriye Katalogu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 484, 2 Kasım 1912; DMA, *Mülga-yı Bahriye Katalogu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 483, 29 Kasım 1912

⁵¹ BOA, BEO *Katalogu*, Klasör No: 4117, Gömlek No: 308737, Lef: 1, 25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fıhrist No: 006-005, 24-25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 297, Dosya No: 5, Fıhrist No: 006-005, 25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fıhrist No: 005-008, 15-16 Kasım 1912; Bilal Şimşir, *Ege Sorunu: Belgeler (1912-1913)*, C. 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 280

⁵² ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 294, Dosya No: 311, Fıhrist No: 1-3, 31 Ekim -1 Kasım 1912; Erdinç Sancar, *21. Yüzyl Stratejilerinde Türk Denizcilik Tarihi*, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, ss. 275-277

Seddülbahir işaret istasyonundan bildirilmiştir.⁵³ Diğer taraftan özellikle Osmanlı donanmasının Çatalca'dan Çanakkale'ye gelmesi ile birlikte Çanakkale Boğazı önünde tarassut yapan Yunan savaş gemilerinde artış görülmüştür.⁵⁴ Osmanlı donanmasının 1 Aralık 1912'de Çanakkale'ye intikal etmesi üzerine Yunan bahriye nezareti 11 ve 16 numaralı 85 tonluk torpidobotlarla boğaza girip Osmanlı donanmasına saldırmak istedi ise de Yunan donanma komutanı Condoriotis adı geçen torpidobotların bu faaliyet için küçük olduğunu belirtmesi üzerine bu harekat uygulanamamıştır.⁵⁵ Yunan donanması aynı zamanda Osmanlı torpidobotlarına benzeyerek, Osmanlı bayrağı taşımiş bir şekilde Çanakkale Boğazı'ndan geçip Nara Limanı'nda bulunan Osmanlı donanmasına saldırmak üzere planlar yapsalar da bunu gerçekleştirememiştir. ⁵⁶ Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'na direkt taarruzu noktasında 18 Ocak 1913 tarihinde Mondros Deniz Muharebesi sonrasında Averof zırhlı kruvazörünün Çanakkale Boğazı önlerine kadar gelmesi örnek gösterilebilir. Savaştan geri çekilen Osmanlı donanmasını takip eden Averof zırhlısı, Çanakkale Boğazı istihkâmlarının ateş hattına kadar girmiş fakat gerek Mesudiye zırhlısının 24 ve 15 cm'lik topları ile yaptığı atışlar gerekse Averof Kruvazörü'nün Çanakkale Müstâhkeminin toplarından çekinmesi ile adı geçen gemi 17 mil mesafeden geri çekilmiştir.⁵⁷

Osmanlı Devleti, Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'na denizden bir taaruz yapması ihtimaline karşı öncelikle Kumkale-Seddülbahir ve Eskihisar-

⁵³ Büyüktürk, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, s. 221

⁵⁴ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-30, 29 Kasım 1912; BOA, *BEO Katalogu*, Dosya No: 4118, Gömlek No: 308815, Lef: 1, 29 Kasım 1912; BOA, *BEO Katalogu*, Dosya No: 4118, Gömlek No: 318815, Lef: 2, 30 Kasım 1912; BOA, *BEO Katalogu*, Dosya No: 4118, Gömlek No: 308815, Lef: 3, 29 Kasım 1912

⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi: Osmanlı Deniz Harekâti 1912-1913*, s.132

⁵⁶ ATASE, *BLH Katalogu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 3-3, 12 Aralık 1912; BOA, *BEO Katalogu*, Klasör No: 4113, Gömlek No: 309179, Lef: 1, 12 Aralık 1912; BOA, *BEO Katalogu*, Dosya No: 4123, Gömlek No: 309123, 12 Aralık 1912

⁵⁷ DMA, *Gemiler Bölümü: Barbaros Hayrettin Zırhlısı Seyir Defteri (1910-1913)*, Defter No: 3640, Sayfa No: 84, 18 Ocak 1913; Y. Teofanidis-O. Ramis, *Türk-Yunan Deniz Harbi Hatırı ve 1909-1913 Yunan Bahri Taribi*, (Çev.) Binbaşı Lütfi, Deniz Matbaası, İstanbul 1930, s. 105; Genelkurmay Başkanlığı, *Balkanlar Harbinde Osmanlı Donanmasının Deniz Muharebeleri*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, İstanbul 1981, s. 73; Tasvir, "Mondros Muharebe-yi Bahriyesi", (20 Mayıs 1914), s. 3; Averof Kruvazörü, İtalyan Piza sınıfı bir savaş gemisi olup İtalya'da inşa edildikten sonra 1910 yılında Mısırlı bir Rum olan Giorgios Averof tarafından satın alınıp Yunanistan'a hediye edilmiş ve Yunan Donanması'nın amiral gemisi olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz; Afif Büyüktürk, "Osmanlı-Yunan Silahlanma Yarışı", *Belleten*, Cilt: XXXIX, No: 150, Ekim 1978, s. 730; Zafer Toprak, "Osmanlı Donanması, Averof Zırhlısı ve Ulusal Kimlik", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Cilt: 113, Sayı: 05, Mayıs 2003, ss. 13-14

İntepe arasında gözetlemeli ve müsademeli mayın hattı oluşturmuştur.⁵⁸ Daha sonradan ilave mayın hatları ile Çanakkale Boğazı kapatılmış ve mayınların yerleri şamandıralar ile belirlenmiş olup küçük torpidobotlara da mayın geçitlerini görevi verilmiştir.⁵⁹ Diğer taraftan Yunan donanmasının çıkartma yapması muhtemel noktalara torpidobotlar gönderilip Çanakkale Boğazı'nın Bozcaada yönüne de mayın dökülmüş ve Çanakkale Boğazı'nın Rumeli yönüne de ilave projektörler yerleştirilmiştir.⁶⁰ Yunan donanmasının Saroz Körfezi'ne bir çıkartma yapmasının engellenmesi için İnci Burun ile Despot Burnu arasındaki 14000 m mesafeye 550 adet mayın döşenmesi tasarlanmış, fakat bu uygulanamamıştır.⁶¹ Bunun yerine muhrip ve torpidobotlarla Saroz Körfezi'nin savunulması yoluna gidilecektir.⁶² Çanakkale Boğazı'nın muhrip ve torpidobotlarla savunulması hususunda özellikle geceleri devriye gezilmesi ve gerektiğinde Çanakkale Boğazı istihkâmlarının topçu ateşi ile desteklenmesi öngörülmüştür.⁶³

Çanakkale Boğazı'nın Delfin denizaltısı tarafından bir taarruza uğraması durumuna karşı küçük topların ateşe hazır halde bulundurmak üzere sahil torpidobotlarından müfrez birkaç geminin de muayyen noktalara hareket etmeleri bildirilmiştir.⁶⁴ Bölgenin denizaltından korunabilmesi için ilave tedbir olarak Çanakkale Boğazı'nın girişinin ağ çekilerek kapatılması da icap edilmekle

⁵⁸ Zafer Gülbahar-Enver Katircioğlu, *Türk Donanmasında Mayın Harbi: Dünüp-Bugünü*, Deniz Matbaası, İstanbul 2009, s. 23

⁵⁹ DMA, *Mülga-yı Bahriye Kataloğu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 674, 18 Eylül 1912; DMA, *Mülga-yı Bahriye Kataloğu*, Dosya No: 723, Sayfa No: 664, 29 Kasım 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4232, Gömlek No: 317342, Lef: 1, 18 Ekim 1913; Hüsnü Özlü, "Arşiv Belgelerine Göre Harp Raporlarında Balkan Harbinde Osmanlı Donanmasının Çanakkale Boğazı'nı Savunması ve Ege Denizi Harekatı", s. 533

⁶⁰ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005, 4 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 5, Fihrist No: 006-009, 24-25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 004, 24 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 188, Dosya No: 23, Fihrist No: 002-10, 14 Kasım 1912; DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yi Bahriye Mahsus Müsveddelik Defter (1912-1913)*, Defter No: 157, Sayfa No: 45, 19 Ocak 1913; DMA, *Umumi Evrak Kataloğu*, Dosya No: 221, Sayfa No: 134, 6-7 Aralık 1912

⁶¹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-18, 24-25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 3-2, 5-6 Aralık 1912; Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, ss. 271-272

⁶² ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-4, 17 Kasım 1912

⁶³ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 18, 7 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 18-2, 5 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 20, 3 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 20-1a, Tarih Yok.

⁶⁴ Y. Teofanidis-O. Ramis, *Türk-Yunan Deniz Harbi Hatıratı ve 1909-1913 Yunan Bahri Tarihi*, s. 149

birlikte⁶⁵ çalışmamızda Osmanlı Devleti'nin böyle bir önlem aldığıını tespit edilememiştir. Osmanlı Devleti, denizaltiya önlem almak amacıyla ana filosunu korumak için Çanakkale Boğazı'ndan giriş çıkışlarda Çanakkale Boğazı'nın girişine savaş gemisi bulundurma yoluna gitmiştir.⁶⁶ Ayrıca Osmanlı harp filosunun Çanakkale Boğazı'ndan çıktıığı esnada Osmanlı filosunun bir mil ötesinde bir muhrip borda hattı oluşturup ana filoya bir denizaltı saldırısının da önüne geçişmesi planlanmıştır.⁶⁷ Diğer taraftan Yunan donanmasının denizaltı veya torpidobot ile Nara'daki Osmanlı donanmasına saldırması tehdidine karşı 3 zırhlı, 1 kruvazör 24 saat esasına göre sürekli nöbet tutmuştur.⁶⁸ Osmanlı donanması Delfin denizaltısına karşı 22 Aralık 1912'de Bozcaada'ya bir harekat düzenlemiştir olsa da sıkıştırılan denizaltı 500 m'den Mecidiye kruvazörüne torpido fırlatmıştır. Osmanlı donanması ise karşı saldırırda bulunsa da elinde su altı bombası olmadığı için denizaltıyı batıramamıştır.⁶⁹ Buna rağmen Yunan donanmasındaki denizaltının oluşturduğu tehdit, Osmanlı donanmasının bölgeyi temizleyip emniyete almamasında bir engel oluşturmuştur.⁷⁰ Yunan donanmasının Ege Denizi'ne hakim olması Bulgar ordusunun da denizden sevkiyatını sağlamış olup Selanik'te bulunan Bulgar ordusunun Dedeağça' sevkiyatını sağlamıştır.⁷¹ Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'na çok yakın bir noktaya sevkiyat

⁶⁵ *Donanma Mecmuası*, "Tahtelbahilere Karşı Mücadele ve Müfadaa Vesaiti", Cilt: 5, Sayı: 1, ss. 593-621

⁶⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Taribi Osmanlı Deniz Harekâti (1912-1913)*, ss. 134-145

⁶⁷ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No:3, Fihrist No: 18, 7 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 18-2, 5 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 20, 3 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No:3, Fihrist No: 20-1a, Tarih Yok

⁶⁸ Hüsnü Özlü, "Arşiv Belgelerine Göre Harp Raporlarında Balkan Harbinde Osmanlı Donanmasının Çanakkale Boğazı'nı Savunması ve Ege Denizi Harekâti", S. 523

⁶⁹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 82, Dosya No: 87, Fihrist No: 005-12, 22 Aralık 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 82, Dosya No: 37, Fihrist No: 005-14, 22 Aralık 1912; Sancar, 21. Yüzyıl Stratejilerinde Türk Denizcilik Taribi, s. 280; Su altı bombaları muhriplerden denizaltının bulunduğu muhtemel noktalara atılıp suyun belirli derinliğinde patlayan bombalardır. Su altı bombaları eğer denizaltiya isabet ederse denizaltıyı batırma kapasitesine sahip olmakla birlikte çoğunlukla denizaltıyı su altında tutmak amacı ile kullanılmaktadır. Bu bombalar Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren daha aktif olarak kullanılmaya başlanacaktır. Ayrıntılı bilgi içi bkz; Fraser M. McKee, "An Explosive Story: The Rise and Fall of the Common Depth Charge", *The Northern Mariner/Le Marin Du Nord*, III, No: 1, January 1993, pp. 45-58

⁷⁰ Y. Teofanidis-O. Ramis, *Türk-Yunan Deniz Harbî Hatırâtı ve 1909-1913 Yunan Babri Taribi*, s. 149

⁷¹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 3, Fihrist No: 44, Fihrist No: 1-28, 27-28 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 63, 24-25 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 63, Fihrist No: 1, 24-25 Kasım 1912

yapması Osmanlı Devleti'ni çok tedirgin etmiş olup bu durum Osmanlı donanmasının Çanakkale Boğazı'na gidiş sürecini hızlandırmıştır.⁷²

Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'na diğer bir saldırısı girişimi de Bulgar ordusunun Gelibolu Yarımadası'nın ele geçirip Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan geçişini sağlaması şeklinde olacaktı.⁷³ 29 Ekim-2 Kasım 1912 tarihleri arasında meydana gelen Lüleburgaz Muharebesi'nden sonra Bulgar orduları bir koldan Çatalca hattına doğru ilerlerken diğer koldan Gelibolu Yarımadası'na doğru ilerleyip Şubat 1913 itibarıyle 92.000 askerden oluşan 4. Ordu'yu Bolayır hattına yığmışlardır.⁷⁴ Bulgar ordularının Bolayır hattını zorlaması üzerine bölgeye Asar-ı Tevfik zırhlısı ile muhripler gönderilmiş olup Kale-yi Sultaniye'de bulunan Türk savaş unsurları Bulgar noktalarını bombardıman edip onların ilerleyişini durdurmaya çalışmışlardır.⁷⁵ Bolayır bölgesinde yaklaşık 22.000 kişilik bir Türk kuvveti bulunmasına rağmen bölgeden gelen raporlarda bu kuvvetin yeterli olmadığını belirtirmesi üzerine Bolayır'daki Türk kuvvetlerine sevkiyatlar yapılmış olup bölgenin Bulgar taarruzu ile düşmesi engellenmiştir.⁷⁶ Çatalca Savaşı'ndan sonra Bulgarlarla yapılan mütarakkenin 3 Şubat 1913 tarihinde kaldırılması sonucunda Gelibolu-Bolayır noktasındaki Bulgar tazyikini azaltmak için Şarköy bölgесine geniş çaplı bir çıkartma yapılması uygun görülmüştür.⁷⁷ Çıkartmaya Osmanlı donanması da bilfiil katılmış olup donanmanın aslı unsurları çıkartmadan önce ve çıkartma

⁷² ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 296, Dosya No: 003, Fihrist No: 003, 24 Kasım 1913; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 070, 24 Kasım 1912; BOA, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 414, Gömlek No: 308301, 4 Aralık 1912

⁷³ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005, 4 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 297, Dosya No: 19, Fihrist No: 10, 4 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 19, Fihrist No: 27, 9-10 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 125, Dosya No: 14, Fihrist No: 002-040, Tarih Yok; *Tercüman-ı Hakkıkat*, "Çanakkale Boğazı", (24 Kasım 1912), s. 2

⁷⁴ Aram Andonyan, *Balkan Savaşı*, (Çev.) Zaven Biberyan, Aras Yayıncılık, İstanbul 1999, ss. 483-484; Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, ss. 16-18

⁷⁵ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-7, 20 Kasım 1912; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 131, Dosya No: 44, Fihrist No: 1-8, 20 Kasım 1912; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, *Balkan Harbi Şark Ordusu: Birinci Çatalca Muharebesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 23; Tasvir, "Kale-yi Sultaniye Türk Filosu", (18 Kasım 1912), s. 1

⁷⁶ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005-005, Tarih Yok; ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 127, Dosya No: 23, Fihrist No: 005-002, 14 Kasım 1912; Ericson, *Gelibolu: Osmanlı Harekâti*, ss. 16-18; Hüsnü Özlü, "Arşiv Belgelerine Göre Harp Raporlarında Balkan Harbinde Osmanlı Donanmasının Çanakkale Boğazı'ni Savunması ve Ege Denizi Harekâti", *On Dördüncü Askeri Tarih Kongresi*, (03-07 Aralık 2012), İstanbul, ss. 523-555

⁷⁷ İlyas Demirsoy, *Muhitelîf Harplerde Sahil Çıkmaları*, Askeri Matbaa, İstanbul 1942, ss. 14-15; Genelkurmay Başkanlığı, *Balkanlar Harbinde Osmanlı Donanmasının Deniz Muharebeleri*, s. 77

esnasında bölgeyi bombalamışlardır.⁷⁸ Şarköy çıkartması başarılı olmuş olsa da Bolayır'dan Fahri Paşa'nın yaptığı taarruz başarısız olmuştur. Bu yüzden çıkışma da iptal edilmiş ve 10 Şubat 1913 tarihinde çıkartılan birlikler tekrar gemilere bindirilmiştir.⁷⁹

Yunanistan'ın Çanakkale Boğazı'na dönük diğer bir saldırısı girişimi ise hava araçları vasıtası ile gerçekleşmiştir. Yunanistan, savaştan önce meydana getirdiği tayyare filosu ile Çanakkale Boğazı ve diğer Osmanlı hudutlarını tehdit etmiş, bu meyanda 5 Şubat 1913 tarihinde Limni Adası'ndan havalandan teğmen Moutousis tarafından kullanılan Yunan tayyaresi Nara'daki Osmanlı donanmasını bombardamayı başarmıştır.⁸⁰ Bu tayyare yaklaşık iki saat havada kaldıktan ve 112 mil mesafe kat ettiğten sonra denize inmiş ve bir Yunan muhribe tarafından gemiye alınmıştır.⁸¹

Yunan Donanması'nın Çanakkale Boğazı üzerinde oluşturduğu tehdit 13 Ocak 1913 tarihinde Hamidiye kruvazörünün icra ettiği akın hareketi ile bir nebze azalmıştır. Çünkü Yunan donanmasının bir kısmı unsurlarının Hamidiye kruvazörünün peşinden Ege ve Akdeniz'e açılmış olması sebebiyle Çanakkale Boğazı'na saldıracak gemilerde de azalma olmuştur.⁸² Fakat yine de Yunan donanması savaşın sonuna kadar Çanakkale Boğazı'ni ablukada tutmuş olup küçük ölçekte de Çanakkale Boğazı'na saldırısı girişimlerinde bulunmuşlardır.⁸³

Sonuç

Çanakkale Boğazı, Osmanlı Devleti için her dönemde çok önemli stratejik bir nokta durumunda olmuştur. Özellikle savaş esnasında harice yapılan ikmal ve sevkiyatlarda önemli bir geçiş noktası haline gelmiştir. Bunun farkında olan

⁷⁸ Hüsnü Özlü, "Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanmasının Marmara Denizi Harekâti", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 21, Şubat 2013, ss. 91-94

⁷⁹ ATASE, *BLH Kataloğu*, Klasör No: 86, Dosya No: 53, Fihrist No: 03-07, 9-10 Şubat 1913; Haluk Şehsuvaroğlu, *Deniz Taribimizle Ait Makaleler*, Deniz Basımevi, İstanbul 1965, s. 134; Osmanlı Devleti'nin uyguladığı kuşatma savaşları için ayrıca bkz; Edward J. Ericson, "From Kırkkilise To The Great Offensive Turkish Operational Encirclement Planning 1912-1922", *Middle Eastern Studies*, Vol: 4, No: 1, January 2004, pp. 45-64

⁸⁰ BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4104, Gömlek No: 307726, Lef: 1, 24 Ekim 1912; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4104, Gömlek No: 307726, Lef: 2, 29 Ekim 1912; O. Manuel Gladerenco, "The Naval Dimension of Balkan Wars", *Pages of Military History*, Issue: 2, pp. 180-186

⁸¹ H.W. Wilson, *Zırhlı Devrinde Deniz Muharebeleri 1850-1914*, C. 1, (Çev.) Lütfi Çelik, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s. 384

⁸² Fotakis, *Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919*, pp. 48-50

⁸³ BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4194, Gömlek No: 314492, 10 Temmuz 1913; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4183, Gömlek No: 313719, Lef: 1, 17 Haziran 1913; BOA, *BEO Kataloğu*, Dosya No: 4183, Gömlek No: 313719, Lef: 2, 17 Haziran 1913

Yunanistan, savaşın hemen başında Çanakkale Boğazı önüne hafif gemileri göndererek bölgeyi denizden abluka altına almıştır. Osmanlı donanması hem elinde üstün donanma gücünün bulunmaması hem de Karadeniz'deki duruma daha öncelik verilmesi nedeniyle Yunanistan'ın bu hamlesine karşılık verememiştir. Yunan donanması ise Osmanlı donanmasından bir karşılık görememesi üzerine Çanakkale Boğazı'na çıkartma yaparak donanmasını Boğaz'dan geçip İstanbul'a yürüyerek Osmanlı Devleti'nin barışa zorlamak istemiştir. Fakat Çanakkale Boğazı, Osmanlı Devleti'nin en korunaklı noktası olması ve uluslar arası konjonktürün de uygun olmaması sebebiyle buna cesaret edemeyen Yunan donanması, münferit birkaç taarruzda bulunabilmiştir. Bu münferit harekâtları ise denizaltı, torpidobot ya da Averof zırhlı kruvazörü ile gerçekleştirmeye çalışsa da bunda da etkili olamamıştır.

Çanakkale Boğazı'nın müstahkem bir bölge olması, Osmanlı Donanması'nın büyük bir kısmının 1 Aralık 1912 tarihi itibarıyle Çanakkale'deki Nara üssünde demirli halde bulunması, Hamidiye kruvazörünün 13 Ocak 1913'ten itibaren Ege ve Akdeniz'deki Yunan noktalarına saldırması ve hepsinden de önemlisi Yunan donanmasının gücünün Çanakkale Boğazı gibi onlarca savunma hattında oluşan bir yere saldırmabilecek bir güce sahip olmaması gibi nedenlerden ötürü Yunan donanması bölgeye tam kapsamlı bir saldırı düzenleyememiştir. Ayrıca Osmanlı devlet erkânının da Yunan tehdidi karşısında zamanında bölgeye müdahale etmesi bölgelinin ciddi bir Yunan saldırısına uğramasını engellemiştir.

Kaynakça

1)-Arşiv Belgeleri

a)-Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

Balkan Harbi Kataloğu

b)- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Müzesi Arşivi (DMA)

Muhasebe Kataloğu

Mülga-yı Bahriye Kataloğu

Umumi Evrak Kataloğu

Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yı Bahriye Dairesi Dosyası (1911-1912)

Gemiler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yı Bahriye II. Şube Müsevvidat Dosyası (1912-1913)

Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye-yı Bahriyeye Mahsus Müsveddelik Defter (1912-1913)

Defterler Bölümü: Erkan-ı Harbiye II. Şubesine Ait Müsvedde Dosyası (1912-1913)

Gemiler Bölümü: Barbaros Hayrettin Zırhlısı Seyir Defteri (1910-1913)

c)-Başbakanlık Osmanlı Arşivi
 BEO Kataloğu (Bab-ı Ali Evrak Odası)
 HR.SYS. Kataloğu (Hariciye Nezareti Siyasi Kısım)

2)-Süreli Yayınlar

Tasvir
 Tercüman-ı Hakikat
 Donanma Mecmuası

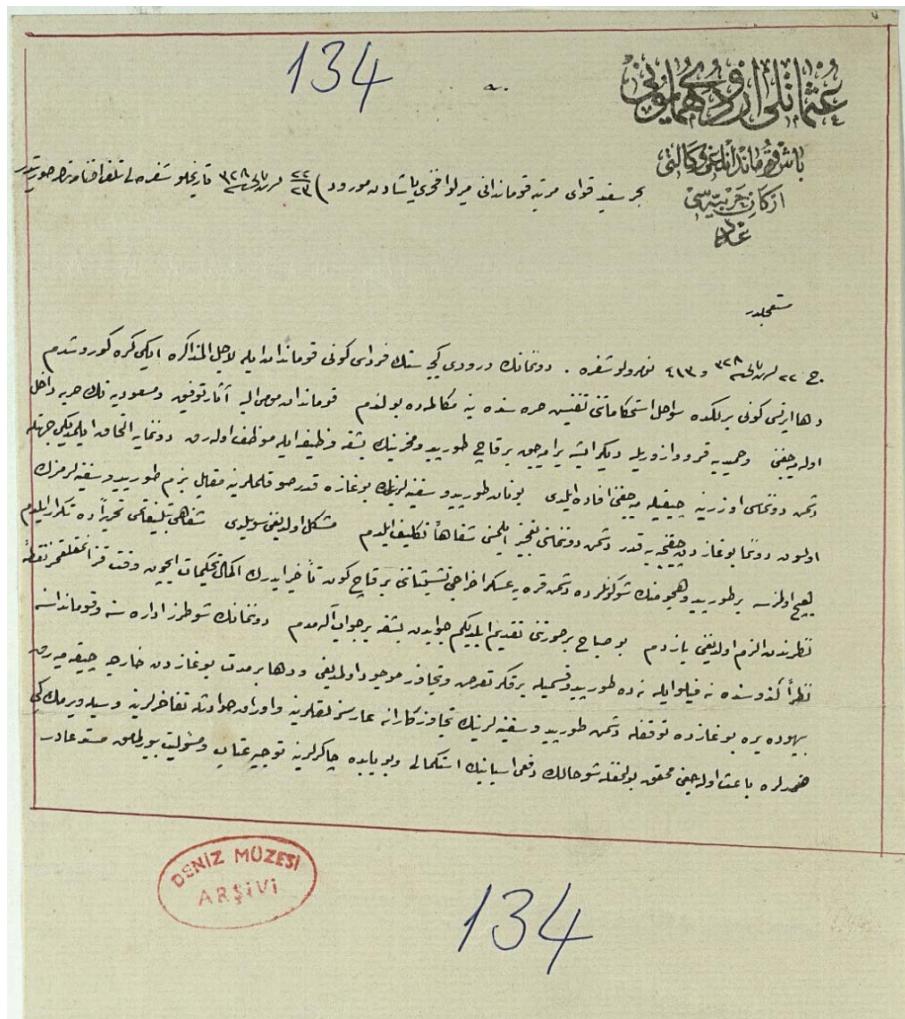
3)-Tetkik Eserler

- Andonyan, Aram; *Balkan Savaşı*, Çev. Zaven Biberyan, Aras Yayıncılık, İstanbul 1999
- Atabay, Figen; *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu Yayımları, Ankara 2014
- Bal, Ali; “Balkan Harbinde Türk Ordusunun Lojistik Durumu”, *XIV. Askeri Tarih Kongresi Bildirileri*, (03-07 Aralık 2012-İstanbul), Genelkurmay personel Daire Başkanlığı Atase Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, ss. 497-503
- Bayur, Hilmi; *Balkan Savaşı'nda Türk Filosunun Durumu*, Türk Tarih Kurumu Yayımları, Ankara 1978
- Bayur, Yusuf Hilmi; *Birinci Balkan Savaşı*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1999
- Bostan, İdris; Karamahmut, Ali; *Trablusgarp ve Balkan Harplerinde İsgal Edilen Ege Adaları ve İsgal Telgrafları*, Stratejik Araştırma ve Milli Komite Yayınları, Ankara 2003
- Büyüktuğrul, Afif; “Osmanlı-Yunan Silahlananma Yarışı”, *Belleten*, Cilt: XXXIX, No: 150, Ekim 1978, ss. 312-329
- Büyüktuğrul, Afif; “Yakın Tarihte Donanmamız”, *Silahlı Kurretler Dergisi*, Yıl: 84, Sayı: 213, ss. 58-63
- Büyüktuğrul, Afif; *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, Cilt: 4, Deniz Basımevi, İstanbul 1984
- Çetiner, Selahattin; *Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme*, Cem Offset Yayınevi, İstanbul 2000
- Dağgülü, İbrahim Başak; “15. ve 18. Yüzyillarda Çanakkale Boğazı’nı Koruyan Büyük Askeri Yapılar ve Bataryaları”, *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2007, ss. 22-43
- Demirsoy, İlyas; *Muhitelîf Harplerde Sahil Çıkartmaları*, Askeri Matbaa, İstanbul 1942
- Emir, Ali Haydar; *Balkan Harbinde Türk Filosu*, Deniz Matbaası, İstanbul 1932

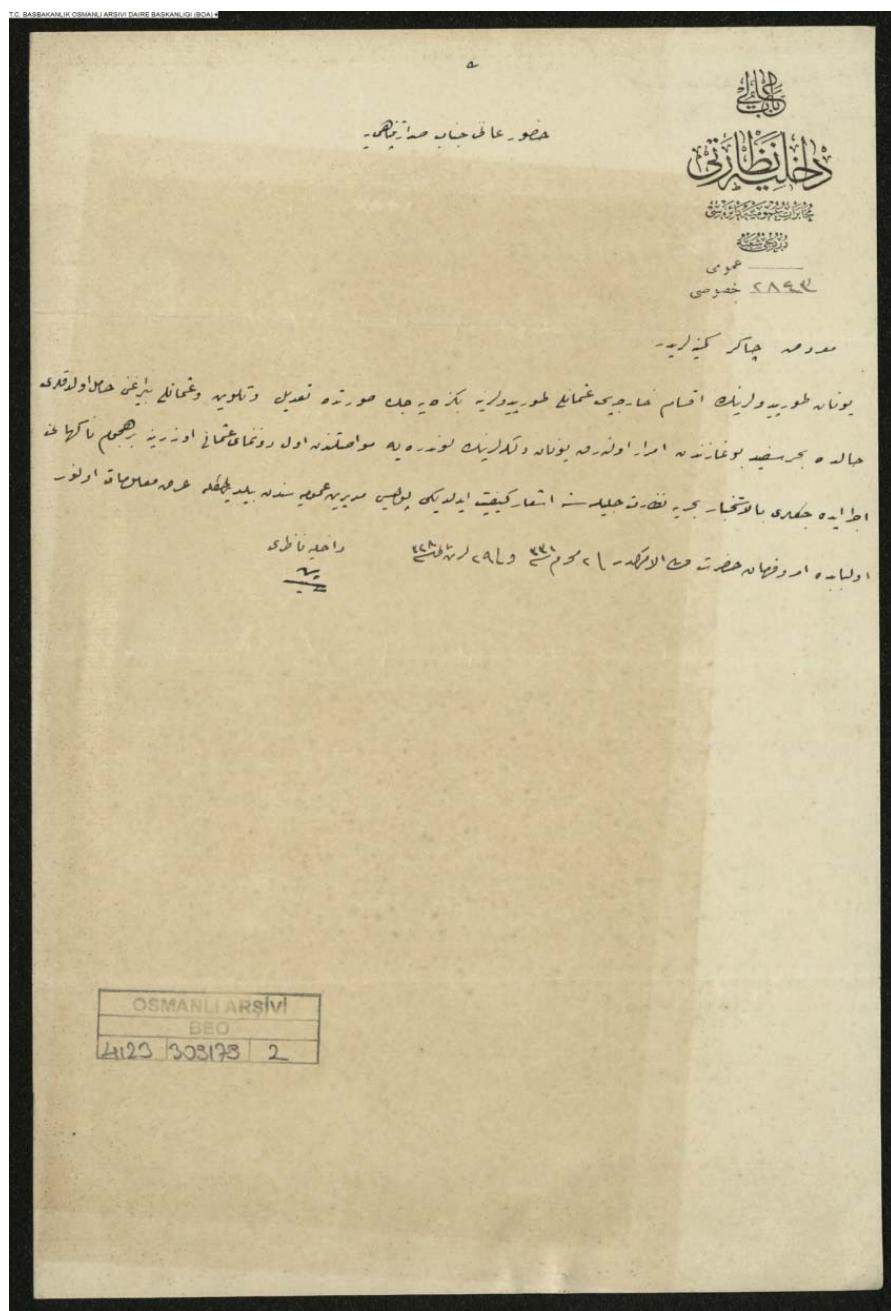
- Ericson, J. Edward, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Çev. Mesut Uyar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayımları, İstanbul 2014
- Ericson, J. Edward; "From Kırkkilise to the Great Offensive Turkish Operational Encirclement Planning 1912-1922", *Middle Eastern Studies*, Vol: 4, No: 1, January 2004, pp. 45-64
- Ericson, J. Edward; *Dünya Savaş Taribi*, Çev. Sare Levin Atalay, Timas Yayınları, İstanbul 2011
- Ericson, J. Edward; *Gelibolu: Osmanlı Harekati*, Çev. Orhan Düz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015
- Ericson, J. Edward; *I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu: Çanakkale, Küt'ül Amara ve Filistin Cephesi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009
- Fotakis, Zisis; *Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919*, Routledge Publishing, USA 2005
- Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi (1912-1913): Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devleti'nin Harbe Girişisi*, II. Cilt, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1970
- Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Osmanlı Deniz Harekattı 1912-1913*, VII. Cilt, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1965
- Genelkurmay Başkanlığı, *Balkanlar Harbinde Osmanlı Donanmasının Deniz Muharebeleri*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, İstanbul 1981
- Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (Haziran 1914-Nisan 1915)*, V. Cilt, II. Kitap, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayımları, Ankara 2012
- Gladerenco, O. Manuel; "The Naval Dimension of Balkan Wars", *Pages of Military History*, Issue:2, pp. 180-186
- İşgüven, Hazım; "1908'den Sonra Osmanlı Devleti'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki Adalar Ait Siyasi ve Askeri Tutumu", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı: 215, Yıl: 84, 4 Ağustos 1969, ss. 72-83
- Karadoğan, C. Umut; *Türk Donanmasının Faaliyetleri (1914-1922)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi*, C. 9, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996
- M. McKee, Fraser; "An Explosive Story: The Rise and Fall of the Common Depth Charge", *The Northern Mariner/Le Marin Du Nord*, III, No: 1, January 1993, pp. 45-58
- Oğuz, Ahmet; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nın Savunulması İçin Yapılan İstihkâmlar ve Torpil/Mayın Yerleştirilmesi (1815-1915)", *100. Yılında Çanakkale Zaferi Sempozumu Bildirileri*, (28-29 Nisan 2015), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, ss. 23-47

- Örenç, Ali Fuat; “Ege Adalarının İdari Yapısı (1830-1923)”, *Ege Adalarının İdari ve Mali Yapısı*, (Ed.) İdris Bostan, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayımları, Ankara 2003, ss. 32-53
- Özlu, Hüsnü; “Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşı’nda Ege Adalarının İşgal Süreci”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII/25, Güz 2012, ss. 9-32
- Özlu, Hüsnü; “Arşiv Belgelerine Göre Harp Raporlarında Balkan Harbinde Osmanlı Donanmasının Çanakkale Boğazı’nı Savunması ve Ege Denizi Harekati”, *On Dördüncü Askeri Tarih Kongresi*, (03-07 Aralık 2012), İstanbul 2012, ss. 523-555
- Özlu, Hüsnü; “Balkan Savaşları’nda Osmanlı Donanmasının Marmara Denizi Harekâti”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 21, Şubat 2013, ss. 91-94
- Sancar, Erdinç; *21. Yüzyıl Stratejilerinde Türk Denizcilik Tarihi*, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006
- Şehsuvaroğlu, Haluk; *Deniz Tarikhimi Ait Makaleler*, Deniz Basımevi, İstanbul 1965
- Şimşir, Bilal; *Ege Sorunu: Belgeler (1912-1913)*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989
- Teofanidis, Y.- Rami O. ; *Türk-Yunan Harbi Hatırı ve 1909-1913 Yunan Bahri Tarihi*, Çev. Binbaşı Lütfi, Deniz Matbaası, İstanbul 1930
- Thomasi, A. ; *Çanakkale Deniz Savaşı*, Çev. Hüseyin İşık, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997
- Toprak, Zafer; “Osmanlı Donanması, Averof Zırhlısı ve Ulusal Kimlik”, *Toplumsal Tarih*, Cilt: 113, Sayı: 05, Mayıs 2003, ss. 10-19
- Tunaboylu, İskender; “Çanakkale Cephesinde Donanma Desteği”, *Studies of the Ottoman Domain*, Cilt: 5, Sayı: 8, Şubat 2015, ss. 21-47
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, *Balkan Harbi Şark Ordusu: Birinci Çatalca Muharebesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993
- Wilson, H.W. ; *Zırhlı Devrinde Deniz Muharebeleri 1850-1914*, C. 1, Çev. Lütfi Çelik, Kitap Yayınları, İstanbul 2007

EKLER

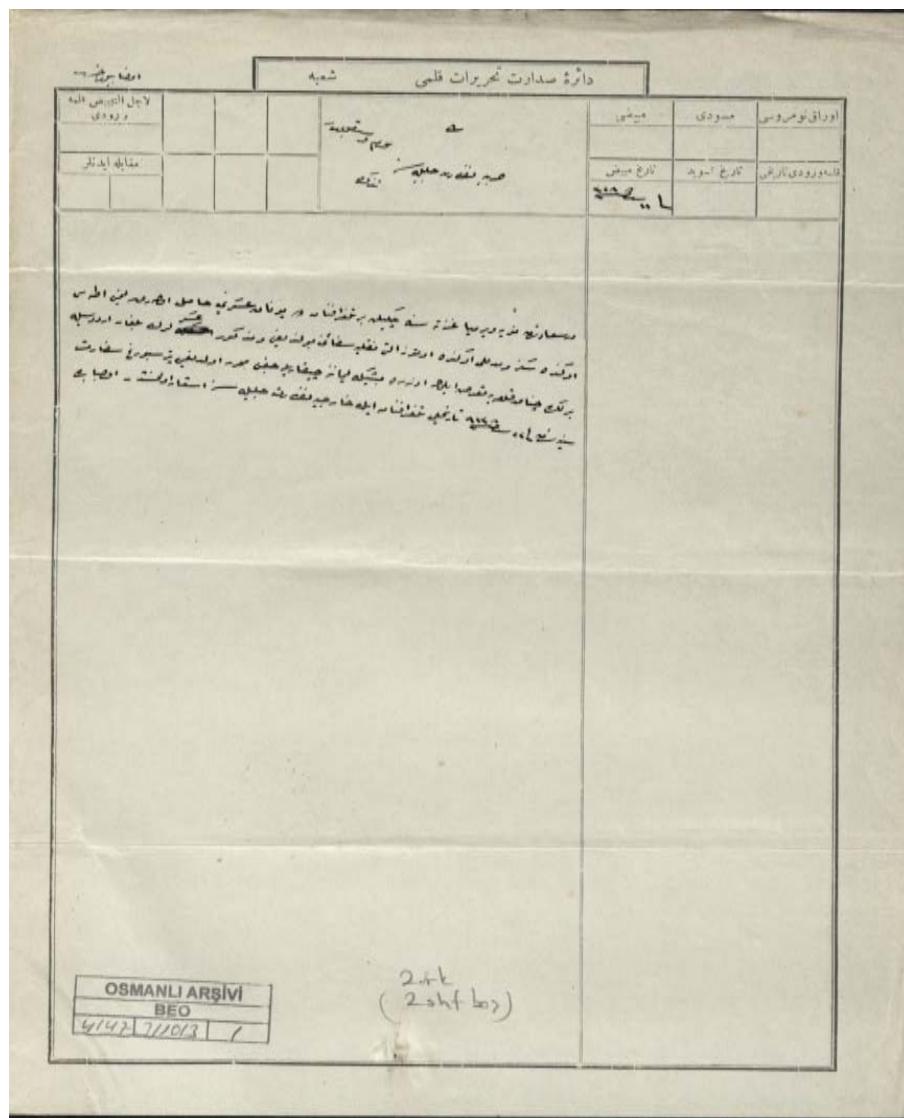

EK 1- DMA, Umumi Errak Kataloğu, Dosya No: 221, Sayfa No: 134, 5-6 Aralık 1912 (Bahr-i Sefit Boğazı Kuva-yi Mürettebe Komutanı Fahri Paşa'nın Donanmanın Durumuna Dair Raporu)

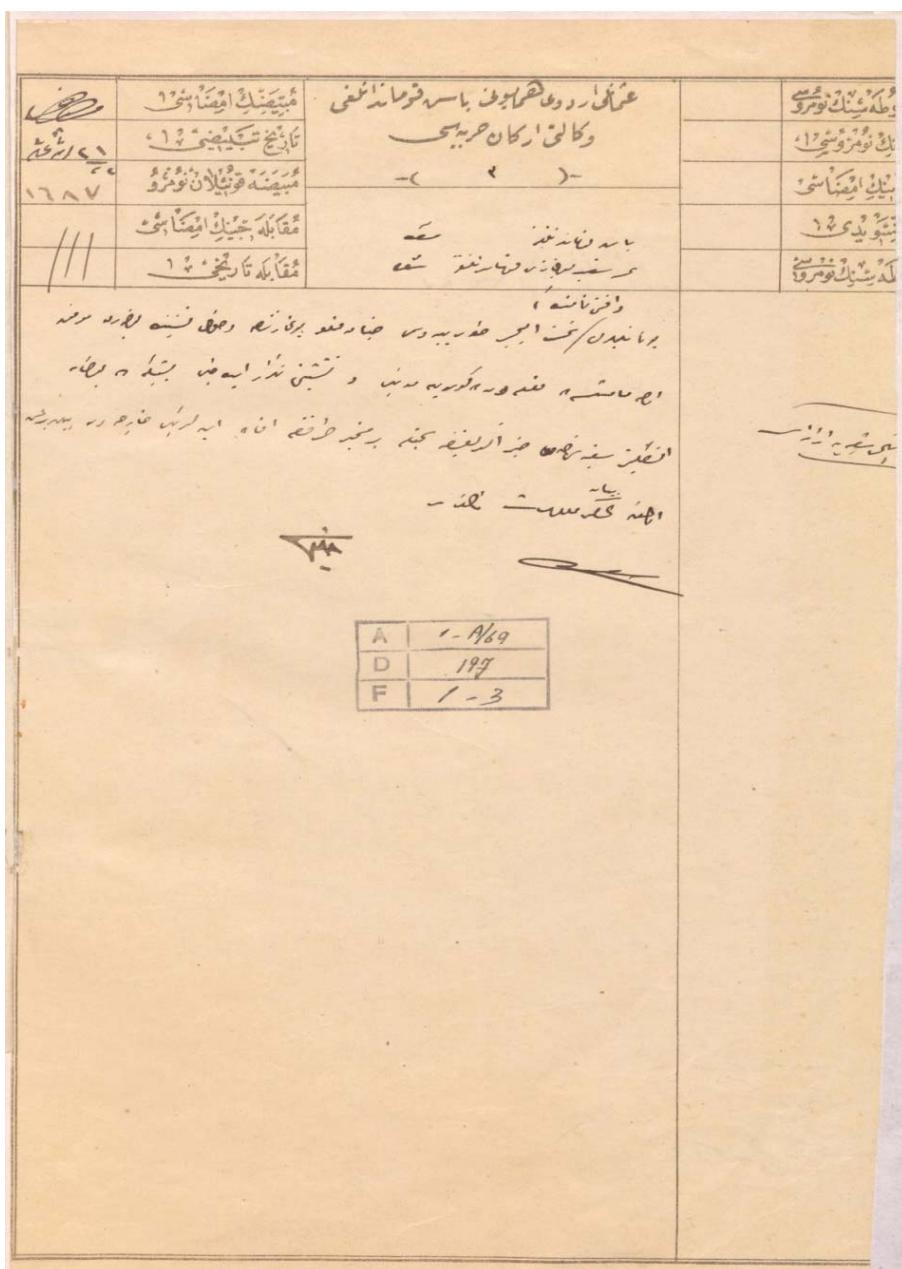

BEO.004123.309179.002

EK 2- BOA, BEO Kataloğu, Dosya No: 4123; Gömlek No: 309179, 12 Kasım 1912
(Yunan torpidobotlarının Osmanlı torpidobotlarına benzeyerek Çanakkale Boğazı'nda Osmanlı gemilerine saldıracağına dair Dahiliye Nezareti'nden gelen yazı)

EK3- BOA, BEO Kataloğu, Dosya No: 4147, Gömlek No: 311013, 24 Şubat 1913 (Limni ve Midilli adasında Yunan askeri ile dolu nakliye gemilerinin bulunduğu ve bu askerlerin Çanakkale Boğazı'na saldırırda kullanacağına dair Harbiye Nezareti'ne yazılan yazı)

EK 4- ATASE, BLH Kataloğu, Klasör No: 264, Dosya No: 311, Fihrist No: 1-3, 4-5 Aralık 1912 (Delfin Denizaltısının Çanakkale Boğazı'na saldırmabileceğine dair Başkomutanlık ve Bahr-i Sefit Boğazı Komutanlığına Gönderilen Yazı)

أوزفا و مطشان و بورق	مدة ٢٠٩٥	عشرى درى هاپون ياسه فرسان اتفى
شنه نيق نور و بورق	٤٤٨	وكالى اركان جريج
ميسودنيل المصالحة	٣١٧	جيچى شمع
ثاروخ دشيد عرق	٣٦٣	روتن قها نفعى عرق
فلسا و مطه شيرل بورق	٣٧٣	مقداره تارىخى عرق

سالىه كار دئه فاتحى تىكىنها ماندارى اجهىز نىڭ

تىرىغىت ايدىكى دبۈرلەتىسىلىنى ياخى طابقى تىرىغىت

اچىنە سىكىچى ارتىي مەرادىلۇ بىندىد بۇنالىغا خالىندا

اوپىني يېھى دەنە دەنە بىلەن سەنەن ايدىلە بىرچى

بۇنىڭ ئىكى عوایب دەپىرى سەنەن ئەھىنە سەنەن ايدىلە

زىر ئەبابەت كەلەپەتلىك ئەپەتلىك ئەپەتلىك

تىپ ئەپەتلىك ئەپەتلىك ئەپەتلىك ئەپەتلىك

١ - مىيدانى درى طوبىسىد بوق كەشى سوقىنىڭ ئەنەن

٢ - بىر ئەپەتلىك ئەپەتلىك ئەپەتلىك ئەپەتلىك

٣ - مىيدانى درى طوبىسىد بوق كەشى سوقىنىڭ ئەنەن

حقىقە ئېيدىجىت

- طوبىسىد بوق كەشى سوقىنىڭ ئەنەن

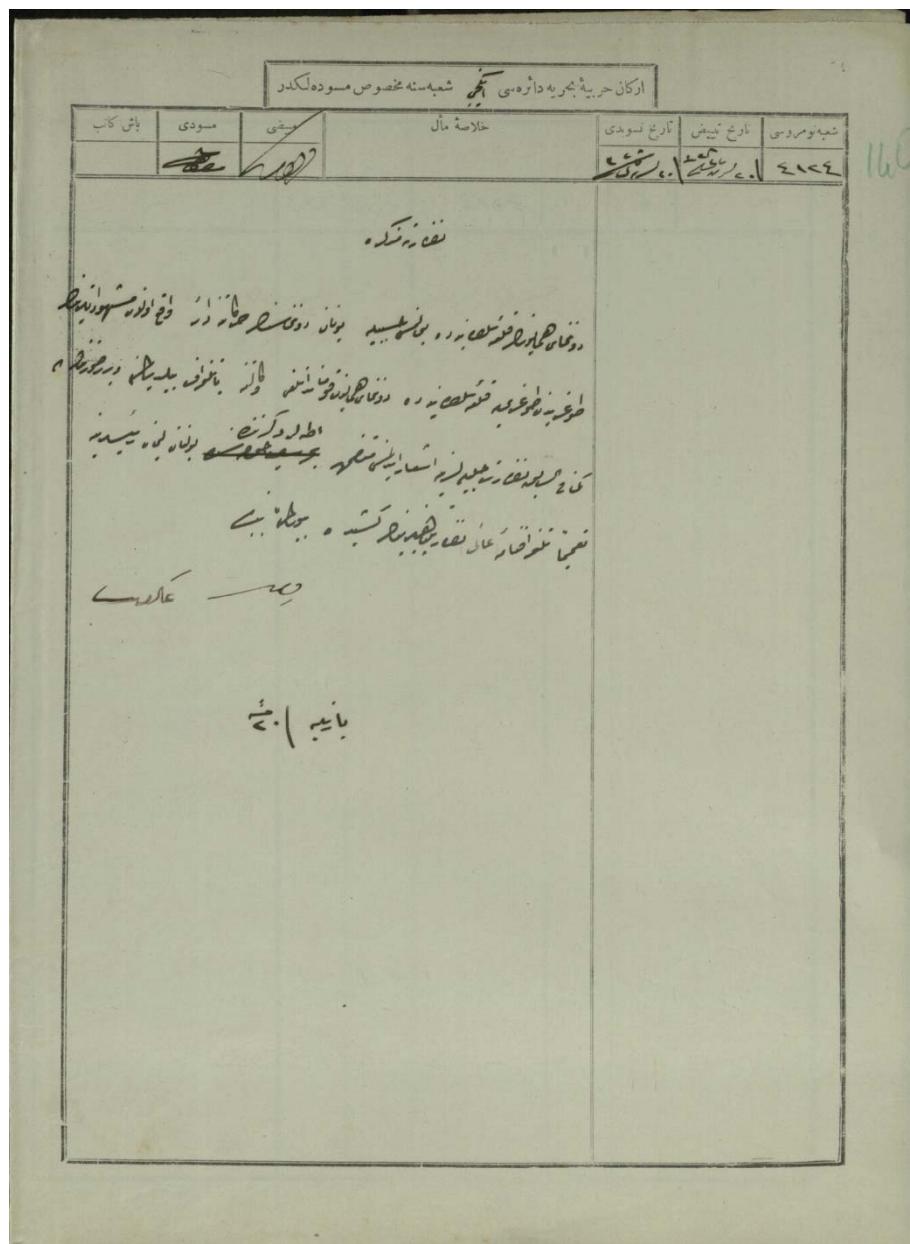
كەندرىزىل بورق بورق بورق بورق بورق بورق

نەتىجى او اچىز قىز بولكارلار قىز دېرىخىنەن قىز

كەندرىزىل بورق بورق بورق بورق بورق

X

EK 5- ATASE, BLH Katalogu, Klasör No: 296, Dosya No: 3, Fihrist No: 3-2, 25 Kasım 1912 (Midilli'de bulunan Yunan savaş gemilerinin Kaleyi Sultanije istikametine doğru gittikleri ve amaçlarının Saroz Körfezi'ne asker çıkartmaya çalışmak olduğunu belirten donanma komutanlığına gönderilen telgraf)

EK 6- DMA, *Defterler Bölümü: Erkan-i Harbiye-i Bahriye II. Şube Müşervidat Dosyası (1912-1913)*, Defter No: 4734, Sayfa No: 140, 3 Aralık 1912 (Yunan donanmasının hareketlerine dair bilgilerin doğrudan Kale-yi Sultaniye'de bulunan donanma komutanına aktartılmasını belirten talimat)